

Bokrecension

Den framgångsrika Ekonomiskan

Recenseras av Karin Svedberg Nilsson

Björn Rombach är redaktör till boken som är utgiven på Santérus förlag 2005

Boken "Den framgångsrika Ekonomiskan" är en samling essäer som enligt baksidestexten vänder sig "till alla som söker svar på frågan vad ekonomiskan egentligen spelar för roll". Bokens bidrag kommer från flera håll (sympatiskt nog anges samtliga medförfattare på omslaget). Men trots att boken har många författare finns en tydlig röd tråd. Det märks att man lagt sig vinn om att diskutera det gemensamma temat och att anpassa presentationen av det egna materialet så att olika aspekter av ekonomiskan kan analyseras.

Den som är bekant med redaktör Björn Rombachs tidigare produktion känner igen sig i bokens anslag. Strävan efter att vara "kärringen mot strömmen" och ställa sig frågan "varför inte tvärtom?" går igen också i "Den framgångsrika Ekonomiskan". Andra läsare kan nog haja till över påståenden som att prestigefyllda ekonomiutbildningars huvuduppgift är att lära ut ett argumentationsspråk. Att det är fruktbart att betrakta (företags)ekonomi som ett språk är dock ingen ny tanke. Exempelvis har Nils Brunsson tidigare argumenterat för att kärnan i teorbildningen inom ämnet är just språkbildning¹. Den framgångsrika Ekonomiskan driver dock den idén mycket längre. Författarna verkligen vrider och vänder på tesen att ekonomiska är ett språk. De går igenom argument för detta påstående, men också argument som talar mot. De diskuterar språkets beståndsdelar och hur det används. Och de talar om det som ekonomer ofta väljer att tala om - makt.

---

¹ Det är lite synd att Brunsson (1981) inte finns med i referenslistan. Det hade varit intressant att se hur bokens författare hade förhållit sig till hans bruk av språkbegreppet.

Björn Rombach har författat flera kapitel. I det inledande kapitlet för han och Patrik Zapata Johansson ett utförligt resonemang kring vad ekonomiska är och varför det är fruktbart att betrakta det som ett språk. Ekonomiska är "vad ekonomer talar sinsemellan", men inte enbart. Det är ett slags fackspråk, men ändå inte. Det lärs ut på ekonomiutbildningar men personer som inte har gått en sådan utbildning kan också höras svänga sig med ekonomiskans ord, uttryck och tankefigurer. Ekonomiskans användare verkar bara bli fler och fler. En orsak är den utveckling som beskrivs i kapitlet av Lars Engwall och Sven Jungerhem: att ekonomiutbildningarna har vuxit kraftigt i antal och omfång. Därmed har antalet skriftlärda ökat i antal. Akademien är dock inte den enda arena där ekonomiskan utvecklas. Som Engwall och Jungerhem pekar på utvecklas ekonomiskan i ett samspel mellan flera fält.

Flera andra kapitel diskuterar det Rombach och Zapata Johansson kallar "nyekonomiska", det vill säga den ekonomiska som vuxit fram och spritts utom snarare än inom akademien. I boken ges flera illustrativa exempel från mediavärlden. Alf Rehn och David Sköld visar hur kvällspressens beskrivning av den vanliga människans ekonomi förändrats rätt rejält under de senaste trettio åren. Rehn och Sköld menar att ekonomiska utgör en del av den underhållning som kvällspressen erbjuder sina läsare. I början på sjuttioalet diskuterade ekonomiartiklarna i Expressen om familjen kunde spara. "Ekonomi handlar om att klara hushållningen, punkt slut" sammanfattar Rehn och Sköld den tidsperioden. Tio år senare handlade det istället om hur individer kunde tjäna pengar, om aktier och det spännande livet i företag.

Maria Grafström studie av Dagens Industri och Finanstidningen under 1990-talet visar att även affärspressen använder ekonomiska delvis som underhållning. Enligt Grafström har en som hon kallar "dubbel expansion" av ekonominyheter ägt rum. Det skrivs mer om ekonomi, men synen på vad som räknas som ekonomi har också breddats. Nuförtiden får vi inte bara veta vad företagsledarna gör för företaget utan också vad de gör på semestern. Samtidigt menar Grafström att affärspressens ekonomiska basvokabulär hållit sig rätt stabil under det gångna decenniet.

Ytterligare ett kapitel med fokus på media är Lars Melins analys av modets strömningar i det ekonomiska språkbruket, eller snarare bruket av ekonomiska som ett mode. Melin diskuterar vad ett modeord är och visar sedan hur ord och uttryck från ekonomiskan hade stort genomslag under 1980- och 1990-talen, en påverkan som verkar ha dämpats nu på 2000-talet. I Melins kapitel får man dessutom nöjet att läsa inskjutna textavsnitt som byggts upp av ord som varit på modet vid olika tidpunkter. Hade vi velat visa distans till modeord 1996 hade vi exempelvis kunnat säga "Absolut! Modeorden är klart hypade. Jag har en gut feeling att det inte finns några skarpa modeord i vårt mycket skakiga ordföråd...". Det piggar upp.

Givet att ekonomiskan är ett språk kan man fråga sig hur det förhåller sig till andra språk. När ekonomisktalande och ekonomiska ställs mot dem som inte vill eller kan tala ekonomiska blir det tydligt att ekonomiska är ett maktspråk. Det beror bland annat på att ekonomiska tillåter tal om somliga ting men inte andra. En strategi för att värna det egna områdets frågor kan då vara att vägra tala ekonomiska även om man skulle kunna såsom Björn Rombach tar upp i sitt kapitel om den tvåspråkiga skolan och Rickard Wahlberg i sin analys av ekonomiskan i kulturlivet. Rombachs lärare valde att fortsätta tala pedagogiska. Wahlbergs teatergrupper undvek också att tala ekonomiska.

Johan Berglund visar på en annan möjlig strategi för den som inte har ekonomiska som förstaspråk. Han diskuterar hur personalspecialister försökt förbättra sin ekonomiska för att höja sin yrkesgrupps status och inflytande. Berglunds analys visar dock att goda språkkunskaper inte alltid räcker för att vinna argumentationen. Vem som talar spelar också roll. Även om personalspecialisterna talar god ekonomiska vet alla att ekonomiskan inte är deras modersmål. Det verkar lika svårt för en personalspecialist att bli helt accepterad som ekonomisktalande som för en invandrare att bli svensk.

Men ekonomiskan är också ett inkluderande språk. Det är kapabelt att omvandla allt till en kostnads-nyttokalkyl. Förmågan att famna över de mest skilda ämnesområden och frågor har emellertid ett pris. Det visar Patrik Zapata Johansson mycket övertygande i sin dekonstruktion av en text om landminors effekter på samhället. Genom att gå på gång på gång plocka isär och sätta ihop denna text avslöjar han vad som kan dölja sig bakom ett förment neutralt och skenbart objektivt ekonomiskt språkbruk. Hans text tydliggör också att ekonomiskan är ett språk som är skickligt på att omärkligt skilja mellan vi och "de andra".

Margareta Norlin diskuterar effekter på en övergripande nivå. Hon menar att ekonomiskans dominans har haft stora konsekvenser bland annat för vår syn på vilka frågor som är den politiska nivåns ansvar. Här kan man dra en parallell till studier av effekter av marknadslösningarna i den offentliga sektorn, där användandet av ekonomiska för att beskriva och förklara verksamheten varit viktig. Vilka konsekvenserna är och hur genomgripande de blir på lite sikt är dock inte helt enkelt att avgöra²). Vi behöver veta mer om effekterna. I sitt slutkapitel efterfrågar Rombach också "fler empiriska studier av hur det ekonomiska språket brukas, missbrukas och tas emot". Boken har visat på vissa möjliga effekter men det borde gå att hitta fler. Och de borde kunna studeras inom fler områden.

Som företagsekonom vore det också spännande att se fler studier av ekonomiskan utförda av andra än ekonomer. Språkvetaren Åsa Wengelins kapitel är en början. Det bidrar med lingvistiska verktyg för att analysera ekonomiskan. Intressant nog är hennes bidrag ganska skeptiskt till att ekonomiskan är ett språk.

---

² Jämför exempelvis Brorström och Rombach (1996) syn på reformernas som mindre betydelsefulla med Forssells (1999) idé om dem som en del av en "offentlig reformation".

Det kan vara värt att ha i åtanke för oss ekonomiskt skriftlärda när vi beger oss ut på fältet för att göra språkstudier. För en styrka hos "Den framgångsrika Ekonomiskan" är att den inte enbart uppmuntrar till instämmande och en stunds eftertanke. För ovanlighetens skulle känner man sig manad att själv göra något åt de där frågorna för fortsatt forskning.

Referenser

Brorström, Björn och Björn Rombach, 1996

"Lugnet efter stormen – om storslagna reformer och brist på förändringsförmåga i kommuner". *Økonomistyring og informatik*, 12(2): 111-125.

Brunsson, Nils, 1981

"Företagsekonomi – utbildning eller språkbildning". I Brunsson, Nils (red) *Företagsekonomi – sanning eller moral? Om det normativa i företagsekonomins idéutveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Forssell, Anders, 1999

"Offentlig reformation i marknadsreformernas spår". Score rapport 1999:5. Stockholm: Score